

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

EXAMENSARBETE

Våren2013

Lärarytbildningen

Barnlitteraturens betydelse i förskolan

En studie om pedagogers arbete med lästunder i
språkutvecklande syfte

Författare

Camilla Gustafsson
Carolin Pedersen

Handledare

Håkan Sandgren

www.hkr.se

Barnlitteraturens betydelse i förskolan

En studie om pedagogers arbete med lässtunder i språkutvecklande syfte

Camilla Gustafsson och Carolin Pedersen

Abstract

Studiens syfte är att undersöka hur ett urval pedagoger på ett begränsat antal förskolor arbetar med lässtunderna för att främja barns språkutveckling. Studien tar sin utgångspunkt i Statens offentliga utredningar (SOU), Skolverket, forskare, teoretiker och författare som diskuterar på vilket sätt pedagoger kan arbeta med lässtunderna i förskolan för att påverka barns språkutveckling. Som teoretisk utgångspunkt använder denna studie den sociokulturella teorin som Vygotskij förespråkar. Den empiriska delen består av fyra semistrukturerade intervjuer och den metodologiska utgångspunkten är kvalitativ. Resultatet visar på att pedagogerna är nöjda i arbetet med barns språkutveckling utifrån förskolans förutsättningar. Pedagogerna beskriver barnlitteraturen som betydelsefull för barns språkutveckling. Lässtunderna uppstår oftast spontant enligt pedagogerna och för att barnen ska varva ner. Däremot sker de planerade lässtunderna när barnen vilar och vid olika temaarbeten. Därtill visar resultatet av intervjuerna att barns språk stimuleras när de får höra berättelser och bearbeta dessa genom samtal under lässtunderna. Slutligen visar studien på att arbetet med barns språkutveckling under lässtunderna till viss del försvåras, då en del av pedagogerna anser att de inte har tillräckligt med tid, närhet till biblioteket och att lokalernas utformning kunde vara bättre för att arrangera lässtunder.

Ämnesord: Barnlitteratur, förskolan, lässtunder, berättelser, språkmiljö, språkutveckling, pedagoger, Skolverket, (SOU), Lpfö 98.

Innehåll

Förord.....	4
1 Inledning.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Problemformulering.....	6
1.3 Syfte.....	6
1.4 Begreppsdefinitioner.....	6
2 Litteraturgenomgång	7
2.1 Det sociokulturella perspektivet på språk.....	7
2.2 Lässtunderna som metod för barns språkutveckling	8
2.3 Lässtunder och samtal.....	9
2.4 Barnlitteraturens betydelse för barns språkutveckling	9
2.5 Pedagogers tillvägagångssätt i arbetet med lässtunderna	10
2.6 Pedagogers arbete med förskolans språkmiljö	11
2.7 Läroplanen och dess beskrivning av språkets betydelse för barn i förskolan.....	12
2.8 Problemprecisering	13
3 Empirisk del	14
3.1 Val av metod.....	14
3.2 Urval	14
3.3 Genomförande	15
3.4 Bearbetning av material.....	16
3.5 Etiska överväganden.....	17
4 Resultat och analys.....	18
4.1 Lässtunderna på förskolan	18
4.1.1 Analys av lässtunderna på förskolan.....	19
4.2 Lässtundernas syfte.....	19
4.2.1 Analys av lässtundernas syfte	20
4.3 Samtal under lässtunderna och barnlitteraturens betydelse.....	20
4.3.1 Analys av samtal under lässtunderna och barnlitteraturens betydelse.....	20
4.4 Barnlitteraturen på förskolan	21
4.4.1 Analys av barnlitteraturen på förskolan	21
4.5 Språkutvecklande miljö i förskolan	22
4.5.1 Analys av språkutvecklande miljö i förskolan.....	23
4.6 Pedagogernas förutsättningar i arbetet med lässtunderna i språkutvecklande syfte....	23
4.6.1 Analys av pedagogernas förutsättningar i arbetet med lässtunderna i språkutvecklande syfte	24
5 Diskussion	25
5.1 Metoddiskussion	25
5.2 Resultatdiskussion	26
5.3 Fortsatt forskning.....	29
6 Sammanfattning	31
Referenslista	32
Bilaga 1.	34
Bilaga 2.	35

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till informanterna som ställt upp i vår undersökning, er medverkan har bidragit till att vår studie har kunnat genomföras. Därtill vill vi tacka vår handledare Håkan Sandgren som har hjälpt oss framåt under arbetets gång. Vidare vill vi tacka varandra för ett bra samarbete när vi skrivit vårt examensarbete, som både har varit givande och roligt. Sist men inte minst vill vi tacka uthålliga familjemedlemmar som stöttat oss och haft ett gott tålamod under uppsatsens gång.

Det jag idag kan tillsammans med andra, kan jag i morgon göra själv!

Hjärtligt tack till er alla!

Kristianstad 2013-05-17

Camilla Gustafsson & Carolin Pedersen

1 Inledning

Det är inte alldeles självklart att alla barn har någon vuxen hemma som läser böcker för dem. Av detta skäl menar Fast (2001) att det är särskilt viktigt att pedagogerna på förskolan läser för barnen och att det erbjuds en optimal språkmiljö, där de får möjlighet att upptäcka och uppleva olika berättelser. När barnen hör olika berättelser så får orden enligt Fast en stor betydelse som vidare påverkar barns språkutveckling positivt. van Kleeck (2008) och Svensson (2009) uttrycker sig på liknande sätt och menar att om pedagogerna läser högt för barnen vid tidig ålder så blir det lättare för dem att förstå skriftens innebörd och det skapar ett vidare intresse för läsning. Statens offentliga utredningar (SOU 1997:108) definierar språk och skrivutvecklingen enligt följande ”skriftspråsutvecklingen involverar språkliga, intellektuella, psykologiska, emotionella och biologiska sidor hos människan” (SOU 1997:108, s. 112). Skolverket (u.å.) definierar den fysiska språkmiljön i förskolan på följande sätt: då läs- och skriv-material är synligt och tillgängligt för barnet, förskolans lokaler är inbjudande samt pedagogers positiva förhållningssätt till barnlitteratur. Under vår studietid på lärarutbildningen vid Högskolan Kristianstad har vi under olika seminarier diskuterat och kommit fram till att barnlitteraturen ofta finns tillgänglig för både barnen och pedagogerna. Många gånger finns det inte ett syfte bakom val av bok vid lässtunden med barnen och att lässtunderna ofta uppstår vid spontana tillfällen. Nya funderingar väcktes som vi ville fördjupa genom en mindre undersökning, vi ville studera hur pedagogerna kan påverka barnens intresse för läsandet och försöka visa att det bidrar till att stimulera barns språkutveckling.

1.1 Bakgrund

Denna studie koncentrerar sig på hur pedagogerna arbetar med lässtunderna i förskolan och i språkutvecklande syfte, den refererar även till litteratur, avhandlingar, artiklar, Skolverkets dokument och läroplanen för förskolan (Lpfö98). Vi anser att pedagogerna i förskolan har ett ansvar för att alla barnen utvecklar sitt skriftspråk, talspråk, ordförråd och begrepp på ett roligt, spännande och stimulerande sätt. En del barn kommer till förskolan och har ett annat modersmål än svenska och därför är det viktigt att alla barn får den språkutveckling de behöver i vårt samhälle. Skolverket (2012) ger i sina allmänna råd och riktlinjer för tillämpning av språklagen följande direktiv:

Barns språk och identitetsutveckling hänger samman, liksom språk och lärande. Det ställer krav på verksamheten att dagligen erbjuda barn en rik och språkutvecklande miljö där barn kan lära tillsammans, av varandra och av engagerad personal. Som ett led i att förbereda barnen för fortsatt lärande är det viktigt att personalen har kompetens att stimulera barnens språkutveckling, i begreppet språkutveckling ingår både det svenska språket och modersmålet, när det är annat än svenska (Skolverket, Språklagen 2009:600, s 20-21).

Fast (2001) menar att när pedagogerna högläser för barnen så har det en stor påverkan på barnets läsutveckling. Närmare bestämt får barnen ta del av ett visst innehåll, träna på att lyssna, orden får olika betydelse och att språket är uppbyggt på olika sätt. Simonsson (2004) kan konstatera att lässtunderna ofta blir oplanerade eftersom det varken finns tid eller resurser att planera in en medvetenhet bakom lässtunderna på förskolan. Trots detta säger författaren att pedagogerna uttrycker en stor önskan om att få tid till att förbereda sig och tänka igenom syfte och val av bok.

1.2 Problemformulering

Hur främjar lässtunder barns intresse för läsande och språkutveckling?

1.3 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur ett urval pedagoger på ett begränsat antal förskolor arbetar med lässtunderna för att främja barns språkutveckling.

Utifrån vårt syfte vill vi ha svar på följande frågeställningar:

- Hur beskriver pedagogerna att de använder barnlitteraturen i förskolan?
- Vilken betydelse anser pedagogerna att lässtunderna har för barns språkutveckling?

1.4 Begreppsdefinitioner

I denna studie kommer vi att använda oss av begreppet *pedagog*, Svenska Akademiens Ordlista (SAOL 13, 2006) beskriver *pedagog* som lärare, undervisare och uppfostrare. *Pedagog* innebär verksam personal i förskolan såsom förskollärare och barnskötare.

2 Litteraturgenomgång

Vi kommer i litteraturdelen först att presentera Vygotskij och den sociokulturella teorin som är den teoretiska utgångspunkten för denna uppsats. Eftersom Vygotskij menar att barns tankar och språk utvecklas först i en social relation med andra individer. Därefter kommer vi att redovisa hur forskning diskuterar på vilka sätt pedagogerna kan påverka barns livslånga intresse för läsandet och hur det kan bidra till barns språkutveckling. Sist beskriver vi vad läroplanen för förskolan säger om barns språkutveckling.

2.1 Det sociokulturella perspektivet på språk

Den ryske pedagogen och teoretikern Lev Vygotskij (1999) utgår från ett sociokulturellt lärande, det vill säga när barnet kommunicerar och samarbetar i samspel med andra individer så utvecklar barnet sin uppfattning om sig själv och andra. Vidare menar han att barnet påverkas av den miljö hon eller han befinner sig i både kulturellt och socialt, därför har det en avgörande betydelse för hur barnet utvecklas och lär sig. Vygotskij hävdar att språket hör ihop med tanken och har en stor central roll för lärandet. Dessutom utgår han från att barnet föds som en social varelse och kommunicerar genom att skrika. Skriket är barnets första sätt att kommunicera med omvärlden. När en vuxen sätter ord på barnets behov så utvecklas efterhand barnets språk från skrik till ord. Vygotskij framhåller att tänkandet och språket inte kan utvecklas utan social kommunikation. Vidare hävdar Vygotskij att fantasin har en stor påverkan på barnets sätt att vara och utvecklas, fantasin blir ett medel för att vidga barnets erfarenheter. Vygotskij beskriver den närmaste utvecklingszonen på följande vis: pedagogen, kamraten, föräldern eller en mer kunnig person ska ta reda på var i kunskapsutvecklingen barnet befinner sig. Vidare ska någon kunnig person skapa förutsättningar och uppgifter som gör att barnet förflyttar sig från den aktuella utvecklingszonen och utåt mot en framtida färdighet, inom den proximala utveckling zonen. I denna zon kan barnet lära sig utföra handlingar på egen hand som det tidigare behövde hjälp med.

Svensson (2009) har tolkat Vygotskijs tankar om språk och författaren menar att barnet föds som en social individ med ett språk som hela tiden behöver utvecklas och att barnet påverkas av den miljö som hon eller han befinner sig i. På grund av miljöns påverkan behöver barnet enligt Svensson delta tillsammans med en kunnig person i olika kulturella aktiviteter på förskolan, för att det ska kunna utveckla sina tankar och sitt språk. Svenssons tolkningar av Vygotskij utgår från att barn lär sig allra först när språket får ett samband och en förklaring.

Det vill säga när barnet pekar på en symbol, till exempel en bild på en blomma varpå barnet uttalar orden *en blomma*.

2.2 Lässtunderna som metod för barns språkutveckling

Enligt statens offentliga utredningar (SOU 1997:108) lär sig barn läsa och skriva under en längre tid och det ses som ett livslångt arbete och det är svårt att säga när det börjar och slutar. När barnen börjar på förskolan har de olika erfarenheter och kunskaper hemifrån vad det gäller det muntliga och skrivna språket. Eftersom barn har olika förutsättningar när de börjar på förskolan så har pedagogerna en viktig roll, och kanske en avgörande betydelse för hur vissa barn utvecklar det talade och skrivna språket.

Det råder inte någon som helst tvivel, enligt van Kleeck (2008) att när pedagogerna läser barnlitteratur i förskolan så hjälper det barnet att utveckla en språklig grund för barnets senare läsförståelse. Ekelund (2007) beskriver på ett likartat sätt att det är viktigt att pedagogerna använder barnlitteraturen som metod och att barnen får höra olika berättelser under förskoletiden. Hans åsikt är att både innehåll och dess utseende, det vill säga färg, bild och utformning, påverkar barns språkutveckling. van Kleeck (2008) menar som Ekelund att barnlitteraturen kan användas som medel i språkutvecklande syfte och att läsning av barnlitteratur är en enkel metod att använda för pedagogerna som också passar väl in i rutinerna på förskolan.

Skolverket (u.å.) beskriver att när pedagogerna använder barnlitteratur som tidsutfyllnad i verksamheten det kan vara i väntan på olika aktiviteter, hämtning och lämning av barnen eller för att få ordning på barngruppen, så sänks kvaliteten på aktiviteten och lässtunderna förknippas med något som är mindre viktigt för barnen. Därför är det enligt skolverket betydelsefullt att pedagogerna har kunskaper om skrivandet, samtalet och läsningen eftersom dessa aktiviteter påverkar barns språkutveckling. Därtill beskriver Fast (2007) hur viktigt det är att pedagogerna läser högt för barnen därför att det stärker barnet för framtiden. Det vill säga då barnet ofta får erfara nya ord, begrepp, hur språket låter och hur språket är uppbyggt, allt detta stärker barnets språkliga utveckling utan att barnet är medvetet om en sådan utveckling sker.

2.3 Lässtunder och samtal

Ekelund (2007) anser att redan när barnet föds så får det en förkänsla av lässtunderna när det hör andra samtala. Här börjar barnet sin färd framåt till att bli en skrivande, läsande och samtalande individ. För att lära sig ett språk och utveckla språket behöver barnen samtala med andra. Genom att låta barnet diskutera och tänka högt kring boken tillsammans med andra barn och vuxna utvecklas enligt van Kleeck (2008) barns språk, både i tal och i skrift. När pedagogerna ställer frågor kring böcker som läses högt för dem så får barnen möjlighet att öva sin förmåga att fundera, diskutera och dra slutsatser. Hon menar att de frågor som ställs kring boken vid läsningen bör vara anpassade till barnets förmåga. Fortsättningsvis anser van Kleeck att barnen måste vara utvilade om de ska kunna reflektera och förstå olika berättelser som pedagogerna läser. Fast (2007) påpekar vikten av att göra läsandet av barnlitteratur lustfyllt, intressant samt att koppla barnens erfarenheter till barnlitteraturen genom att ställa frågor till barnen under läsandets gång.

2.4 Barnlitteraturens betydelse för barns språkutveckling

Fast (2007) forskning visar på att barnlitteraturen, sagor och berättelser bygger upp barnets kunskap om språket, vilket i sin tur ger barnet fördelar i läs- och skrivutvecklingen då barnet är i behov att samtala med andra. Enligt Simonsson (2004) har pedagogerna en viktig roll när det gäller att sätta igång barns läsprocesser i förskolan, dels genom sättet att introducera barnböckerna på och dels genom valet av böcker och böckernas innehåll. Kåreland (2013) anser sen tidigare erfarenhet av forskning att barn i förskolan inte får berättelser lästa för sig av pedagogerna i den utsträckning som behövs, så som Astrid Lindgren och andra kända barnförfattare. Därtill menar hon att det är betydligt vanligare att barnen i förskolan får lyssna till olika berättelser som är inspelade på band eller cd.

Enligt Fast (2001) kan pedagogerna hitta bra barnlitteratur med hjälp av bibliotekarien. Dels för att få hjälp att se om boken kommer att intressera lyssnarna och vilket tema den har, dels för att få veta vilka som är huvudpersonerna, språkets nivå, berättelsens innehåll och upplägg. Vidare kan pedagogerna få hjälp att hitta barnlitteratur med berättelser från andra kulturer som är både på svenska, eller på ursprungsspråket på biblioteket. I en del berättelser möter barnet fiktiva karaktärer som de kan identifiera sig med. Karaktären blir då en förebild för barnet som kan hjälpa barnet att förstå den verkliga världen. Kåreland (2013) poängterar vikten av arrangerade lässtunder i förskolan. Genom barnets upplevelser av litteraturen, så

som högläsning eller genom att låta dem iaktta bilderna i litteraturen, får barnet estetiska och kulturella erfarenheter som kan diskuteras i förskolegruppen. Estetiska erfarenheter kan exempelvis vara att innehållet i barnlitteraturen är ett förlopp som är dramatiskt, komiskt eller att utformningen av bilderna är konstnärlig och tilltalande. Vidare kan barnlitteraturen ge kulturella erfarenheter som kan vara mer övergripande och bildande. Slutligen menar författaren att barnets socialisation präglas kraftigt av den barnlitteraturen som barnet kommer i kontakt med under förskoletiden. van Kleeck (2008) menar att barnlitteraturen som används vid lässtunder och vid spontan läsning på förskolan bör vara anpassad efter barnets förutsättningar, utveckling och ålder. Därför att för svåra ord i böckerna kan hämma barnets förståelse för språket.

2.5 Pedagogers tillvägagångssätt i arbetet med lässtunderna

Ekelund (2007) har en åsikt om hur viktigt det är att läsa den barnlitteratur som valts ut, det bästa är att vara väl mentalt förberedd genom att fundera ut innan vilka frågor som barnen kan tänkas ställa under lässtunderna. Fast (2001) påpekar att det finns några viktiga frågor att tänka på innan valet av berättelse. Det vill säga är barnen vana att lyssna när någon läser för dem? Vilket syfte finns bakom valet av en viss bok? Vilken berättelse kommer att fånga barnen? Hur är språket och innehållet i boken? Författaren förtydligar att det finns olika sätt att fånga barnens uppmärksamhet mot berättelsen, ett sätt kan vara att pedagogen börjar berätta en kortfattad mening om vad boken kommer att handla om. Ekelund (2007) har också några råd och rutiner att tänka på vid högläsning av barnlitteratur, det kan vara att markera med en klocka, pinnar eller kanske kastanjetter att nu är det lästund. Dessutom är det viktigt att alla får en bra och skön sittplats i en trevlig atmosfär, eventuellt med tända ljus. Det finns ett syfte med språket enligt författaren, det är när barnet samspekar och kommunicerar med andra individer som språket bli bättre och bättre. Därför bör barnen få peka, undra, bekräfta och berätta sina upplevelser under eller efter lässtunderna. Det är en konst att engagera de som lyssnar, börja därför lästunden med att förmedla ett lugnt röstläge ställ därtill öppna frågor under lästunden eller efteråt.

Simonsson (2004) redogör för att det oftast är pedagogerna som vill bestämma vilka böcker som ska lånas hem till förskolan och vad de ska användas till. Oftast anser de att bra böcker, det vill säga böcker som de själva valt åt barnen kan ge dem bra förebilder i deras barndom som de senare kan bli kulturbärare åt. På likartat vis visar Svenssons (2011) studie att de

flesta pedagogerna lånar böcker till barnen som de anser är välkända och passande och som för vidare vårt lands kulturarv. Simonsson (2004) vill påpeka att lässtunderna ofta uppstår i spontana situationer och då väljer ofta barnen böcker som de vill läsa. Vidare påpekar Simonsson att barnlitteraturen är viktig och betydelsefull då de flesta barn socialiseras in i bokanvändandet i låg ålder antingen hemma eller på förskolan. Mot bakgrund av detta påvisar författaren att barnlitteraturen blir viktig eftersom barnen ofta använder bilderna som redskap för att hitta nya utgångspunkter, antingen i sina lekar eller i språkliga diskussioner och relationer med vuxna och barn.

2.6 Pedagogers arbete med förskolans språkmiljö

Skolverket (u.å.) anser att förskolans pedagoger dagligen bör använda språket tillsammans med barnen och att det är viktigt för barnens språkutveckling att det finns en bra språkmiljö som är inbjudande för barnen. Fast (2007) beskriver på liknande sätt hur läsprocessen startar redan när barnet är riktigt litet och därför bör det finnas en inspirerande språkmiljö och meningsfulla sammanhang som stimulerar barnets språkitresse på förskolan. Enligt SOU (1997:108) lär sig barn läsa och skriva på olika sätt och i olika åldrar, en del barn lär sig själva medan andra barn behöver mer stöd och hjälp, därför anser SOU att:

Ett viktigt inslag i pedagogernas och lärarnas arbete är att skapa en skriftspråkligt stimulerande läromiljö där alla barn ges möjlighet att utveckla sina egna, olika språkliga strategier Och därmed sin skriftspråklighet. Pedagogerna och lärarna måste också förstå och kunna följa hur barns olika språkliga strategier ser ut och utvecklas. Liksom de måste förstå sina egna undervisningsstrategier och de konsekvenser de får för olika barns språk- och kunskapsutveckling (SOU 1997:108, s 124).

Forskningen som Fast (2007) genomfört, visar att pedagogerna endast läser högt för barnen vid ett fåtal gånger under de 17 tillfällen som hon observerade förskolorna i sin studie. Detta menar författaren kan få konsekvenser för barnets språkutveckling, eftersom barnens läs och skriv process startar tidigt under barnets första år, då språket har sin början och innan den formella undervisningen börjar. Likt Fast anser även Kåreland (2013) att barns läsförståelse har sin grund i språkutvecklingen. Kåreland beskriver likaså hur läsförståelsen hos barn i Sverige har minskat drastiskt, utifrån detta menar hon att det är nödvändigt att pedagogerna gör större insatser på förskolan, dels genom att skapa bra språkmiljöer och dels att läsa mer för barnen i olika sociala sammanhang, för att barnen ska utveckla sitt språk och sin läsförståelse. Resultatet av Kårelands studie visar att förskolorna som medverkat har olika förutsättningar för att skapa en god språkmiljö som upplevs som rolig, intressant och

berikande för barnen. Kårelands resultat bekräftas av Svensson (2011) som belyser i sin studie att förskolornas språkmiljö är olika, beroende på vilken bakgrund pedagogerna har, deras egna erfarenheter och intressen för böcker, samt vilket kulturellt utbud som finns tillgängligt för pedagogerna i kommunen, så som bibliotek och andra kulturella samarbeten.

2.7 Läroplanen och dess beskrivning av språkets betydelse för barn i förskolan

Läroplan för förskolan, Lpfö 98, (Skolverket, 2010) framhåller att förskolan ska lägga grunden för barns livslånga lärande. Förskollärarna och arbetslaget ska ansvara för att barnet utmanas och stimuleras i sin språkliga och kommunikativa utveckling, samt att barnets inledande förståelse och nyfikenhet för kommunikation och språk ska utmanas. Därtill ska förskolan ta hänsyn till att alla barn har olika förutsättningar, kulturella bakgrunder, erfarenheter och livsmiljöer. Förskolan ska förbereda barnet på ett samhälle som alltmer kommer att påskyndas. Därför ska förskolan vara en kulturell och social mötesplats. Läroplanens pedagogiska utgångspunkt är att barn lär av varandra när barnen samspelar med vuxna i olika sammanhang. Lärande och språk beskrivs i läroplanen som oskiljbart, likaså barnets utveckling av sin identitet och sitt språk. Då läroplanen till stor del bygger på Vygotskijs teori, att barnet lär i en social miljö, samt att barnet utvecklas när det befinner sig i den närmsta utvecklingszonen, ansvarar pedagogerna för att utmana barnens språk och kommunikation i en social miljö. Läroplanen har mål som förskolan ska sträva efter, det vill säga att varje barn:

- tillägnar sig och nyanserar innebörden i begrepp, ser samband och upptäcker nya sätt att förstå sin omvärld,
- utvecklar sin förmåga att lyssna, reflektera och ge uttryck för egna uppfattningar och försöker förstå andras perspektiv,
- utvecklar nyanserat talspråk, ordförråd och begrepp samt sin förmåga att leka med ord, berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra,
- utvecklar intresse för skriftspråk samt förståelse för symboler och deras kommunikativa funktioner,
- utvecklar intresse för bilder, texter och olika medier samt sin förmåga att använda sig av, tolka och samtala om dessa (Skolverket 2010, s. 10).

Kåreland (2013) vill problematisera läroplanen för förskolan och förhåller sig kritiskt till vad den uttrycker och menar att formuleringarna är oklara och svårtolkade. Det görs inga klara förbindelser mellan barnlitteraturen och språkets betydelse, varken läsning eller böcker nämns i läroplanen menar hon. Författaren anser att böcker, litteratur och läsning lämnas utanför

läroplanen, vilket Kåreland hävdar kan leda till att de pedagoger som tolkar läroplanen kan få som uppfattning att böcker, litteratur och läsning ses som mindre viktigt eftersom de inte nämns. Vidare anser Kåreland att när förskolan arbetar med barnlitteraturen så handlar det mest om högläsning där barnen lyssnar tillsammans. I språkutvecklande syfte anser författaren att barnlitteraturen bör få större plats i förskolan, än bara högläsning. Genom att framhäva barnlitteraturen i exempelvis samlingen, där barnet aktivt kan göra kopplingar till sin livserfarenhet, diskutera, samtala, ifrågasätta, samt identifiera karaktärer menar författaren att detta leder till att barnens språk och begrepps uppfattning utvecklas i en social miljö.

2.8 Problemprecisering

När vi nu har sammanställt litteraturdelen så väljer vi att hålla fast vid våra frågeställningar:

- Hur beskriver pedagogerna att de använder barnlitteraturen i förskolan?
- Vilken betydelse anser pedagogerna att lästunderna har för barns språkutveckling?

3 Empirisk del

I denna del av uppsatsen presenteras val av metod och vilka urval som gjorts. Vidare presenteras hur intervjuerna gick till och behandlades. Därtill beskrivs vilka informanter som deltog i denna undersökning och hur intervjuerna gick till. Sist redogörs för de forskningsetiska principerna och vad de står för.

3.1 Val av metod

I denna studie valdes kvalitativa intervjuer för att få svar på våra problempreciseringar. Denscombe (2000) beskriver att de kvalitativa intervjuerna kan ge en utförlig och ingående information. Dessutom anser Denscombe att de kvalitativa intervjuerna är särskilt bra när undersökaren vill få fram informanternas erfarenheter och innersta tankar om sitt arbete ute i verksamheten. Mot bakgrund av detta valdes denna metod för att få så bra kvalitet som möjligt på undersökningen och att den inte skulle bli så generell och flyktig. Det innebär att vi inriktat oss på att intervjua enskilda pedagoger för att få veta hur de upplever sitt och arbetslagets arbete med barnlitteraturen i förskolan och vilken betydelse pedagogerna anser att lässtunderna har för barns språkutveckling. Denna undersökning utgick från semistrukturerade intervjuer med nedskrivna färdiga frågor utifrån ett visst ämne. Denscombe menar att svaren blir öppna i semistrukturerade intervjuer när den som intervjuar är flexibel, ställer redan färdiga frågor som informanterna har möjlighet att utveckla och svara på utifrån sina åsikter. Trost (2010) håller med om något liknande, det vill säga att de kvalitativa intervjuerna betecknas av att man ställer raka och konkreta frågor där svaren blir fullständiga med ett bra innehåll. Dessutom påvisar författaren att de kvalitativa intervjuerna i stor utsträckning är strukturerade, det vill säga att frågorna är ingående och knyter an till själva undersökningen och dess syfte enligt författaren.

3.2 Urval

I denna undersökning har fyra pedagoger medverkat i de kvalitativa intervjuerna, de är från fyra olika förskolor i södra Sverige. Syftet var att undersöka hur pedagogerna på förskolan arbetar med lässtunderna för att främja barns språkutveckling. Vi har begränsat oss till att intervjua fyra pedagoger på olika förskolor för att kunna bearbeta och hantera materialet

överskådligt då skillnader och likheter ska kartläggas. Trost (2010) menar att de som skall intervjua bör begränsa intervjuerna till ett mindre antal, ungefär runt fyra stycken, vilket leder till att materialet från intervjuerna blir lättare att överblicka när likheter eller olikheter skall förtydligas. Vi har valt i vår kvalitativa studie att göra intervjuer av pedagoger på olika förskolor för att få så olika svar som möjligt till vår undersökning. Liknande beskriver Trost (2010) att i de kvalitativa studierna bör urvalet vara varierat med många olikheter men ändå hålla sig till syftet med studien.

I undersökningen medverkade fyra pedagoger som är mellan 30 och 57 år. Samtliga fyra informanter är kvinnor och kommer att benämnas med fiktiva namn för att deras identitet och anonymitet ska skyddas. De fiktiva namnen på informanterna är Cilla, Diana, Beata och Anna. Samtliga har en förskolläraryr utbildning, Anna har även en specialpedagogutbildning. Deras utbildningar kan variera något, beroende på när de tog examen, för att kurserna i förskolläraryr utbildningen har utökats, gjorts om och förändrats genom åren.

Pedagogerna som har medverkat i vår intervju är:

- Cilla arbetar idag på en förskola med barn i åldrarna 4-6 år, samt varit verksam förskollärare i 20 år.
- Diana har varit verksam förskollärare i 34 år och arbetar idag på en förskola med barn i åldrarna 1-6 år.
- Beata arbetar just nu på en förskola där barnen är 4-6 år, hon har varit verksam inom förskolan 27 år.
- Anna arbetar på en förskola med barn i åldrarna 1-3 år, hon är utbildad förskollärare och specialpedagog och varit verksam förskollärare i 6 år.

3.3 Genomförande

Vi valde att kontakta fyra förskolor i södra Sverige via telefon. Vi presenterade oss och frågade om någon pedagog hade möjlighet att medverka i vår studie. Vidare i samtalet så berättades kortfattat om studien och uppsatsens syfte, därefter informerades att intervjutillfället skulle vara i ungefär en halvtimme och skulle spelas in. Dessutom

underrättades personen om att intervjun skulle ske med garanterande av informantens anonymitet och att medverkandet var frivilligt. Vidare informerades personen att medverkan kan avsluta när så önskas och att intervjuaren endast används som forskning i vår studie. Denscombe (2000) poängterar att när någon person ska delta i en intervju så är det viktigt att forskaren informerat om de forskningsetiska principerna och vad dessa innebär, innan ett samtycke sker. Efter personen gett sitt samtycke till att medverka i vår undersökning erbjöds personen även skriftlig information kring de forskningsetiska principerna, dessa skickades via mail till de informanter som så önskade detta. Under vecka 16 och 17 försiggick intervjuerna på respektive förskola där de medverkande pedagogerna arbetade. Intervjuerna skedde i relativt tysta rum där vi kunde stänga en dörr. Innan intervjuerna startade så berättade vi för informanterna om de forskningsetiska principerna och vad dessa innebär, vi valde att åter igen delge informanterna de forskningsetiska principerna för att betona vikten av att skydda individen samt att informanterna skulle bli påminda om de rättigheter och skyldigheter som rådde. Vi försökte samtidigt skapa en avslappnad och tillåtande atmosfär. Att börja intervjun enligt Trost (2010) på ett förtroendeingivande sätt är viktigt och kan vara avgörande för hur hela intervjun kommer att bli. När en av oss intervjuade så antecknade den andre, ljudupptagaren placerades i mitten på bordet och frågorna var tillgängliga framför oss på bordet. Efter intervjun så tackade vi informanterna för att de ville medverka i vår studie.

3.4 Bearbetning av material

Vi har transkriberat och lyssnat noggrant av två intervjuer vardera samma dag som intervjuerna ägde rum. Vi transkriberade på samma sätt utifrån en redan bestämd modell, för att materialet skulle sammanställas och kategoriseras enklare under olika temarubriker. Enligt Denscombe (2000) är det bra att det transkriberade materialet organiseras och bearbetas innan det ska analyseras. Likvärdigt beskriver Trost (2010) att de kvalitativa intervjuerna ska läsas igenom, bearbetas och diskuteras. Datamaterialet ska sedan tolkas och analyseras på ett kreativt och nyfiskt sätt för att finna olika ord eller tankar som upprepas av flera informanter. Vi jämförde och sammanställde informanternas likvärdiga svar när vi analyserade resultaten av materialet. Några av informanternas svar under intervjuerna var av större vikt, varpå de presenteras i form av blockcitat i texten.

3.5 Etiska överväganden

Inledningsvis kontaktades samtliga informanter, i samtalet fick de tillfrågade pedagogerna information gällande de grundläggande forskningsetiska principer som råder för att skydda individen. Trost (2010) och Vetenskapsrådet (u.å.) påpekar båda att innan intervjun börjar så måste intervjuaren upplysa om att samtalet och medverkan kommer att vara konfidentiellt och anonymt. Närmare bestämt att angivna löften kommer att hållas, inga utomstående kommer inte på något sätt kunna känna igen de som deltar i undersökningen. Vetenskapsrådet (u.å.) har tagit fram riktlinjer och normer för undersökningen det vill säga forskningsetiska principerna som förtydligas i fyra mindre kategorier: samtyckeskravet, informationskravet, nyttjandekravet och konfidentialitetskravet.

Samtyckeskravet innebär att den medverkande lämnat sitt samtycke till att medverka i undersökningen. Då informanterna var över 15 år samt att undersökningen inte var av etisk känslig karaktär behövdes inget tillstånd att medverka i undersökningen från föräldrar/vårdnadshavare.

Informationskravet bygger på att deltagaren har rätt att avbryta sin medverkan i undersökningen om så önskas utan att det uppstår negativa konsekvenser till följd av avbrottet. Samt att forskarens syfte tydligt presenterats innan undersökningen startat då den medverkande kan ändra åsikt kring sin medverkan då syftet blivit tydligt.

Nyttjandekravet går ut på att materialet endast får användas i det forskningsändamål som deltagaren gett sitt medgivande till, samt att det ej får nyttjas av andra forskare eller säljas. Informanterna i undersökningen delgavs att inspelningarna av intervjuerna raderas då undersökningen är avslutad, samt att materialet endast skulle användas i vår undersökning.

Konfidentialitetskravet tillåter endast forskarna att ha tillgång till det material som samlas in till undersökningen, samt att materialet skall hanteras varsamt så att ingen utomstående skall kunna ta del av materialet. De som tillhör forskargruppen bör underteckna en form av tystnadsplikt då undersökningen är av etisk känslig karaktär. Med konfidentialitetskravet som grund användes fiktiva namn i det material som samlades in.

4 Resultat och analys

I denna del av undersökningen redovisas en sammanställning av våra kvalitativa intervjuer som vi bygger vår studie på.

- Hur beskriver pedagogerna att de använder barnlitteraturen i förskolan?
- Vilken betydelse anser pedagogerna att lässtunderna har för barns språkutveckling?

De kvalitativa intervjuerna har bearbetats noga när transkriberingen gjordes, efteråt har ett resultat tolkats, analyserats och behandlats. Redovisningen av resultaten har bearbetats och pedagogernas svar och åsikter synliggörs i form av blockcitat. Vidare har vi delat upp informationen utifrån följande temarubriker:

- Lässtunderna på förskolan
- Lässtundernas syfte
- Samtal under lässtunderna och barnlitteraturens syfte
- Barnlitteraturen på förskolan
- Språkutvecklande miljö i förskolan
- Pedagogernas förutsättningar i arbetet med lässtunderna i språkutvecklande syfte

Resultaten kommer att analyseras och presenteras under varje temarubrik. I analysdelen kommer skillnader och likheter från resultatdelen att beskrivas.

4.1 Lässtunderna på förskolan

Samtliga pedagoger beskriver att lässtunderna ofta uppstår spontant när barnen vill lyssna till en bok. Beata, Cilla och Diana berättar att de läser barnlitteratur för de större barnen när de ska vila. Cilla däremot säger att de mindre barnen på syskonavdelningen lyssnar ofta på en inspelad berättelse när barnen ska vila. Anna berättar att de samlar barngruppen i sagorummet för att läsa en bok i väntan på maten och att lässtunderna oftast sker när:

...Några av barnen kommer upp när de har sovit så att de ska få en liten mjuk start när de vaknat upp och att inte få störa de här små som kanske fortfarande ligger och sover, så då brukar vi också försöka sitta i soffan och läsa en liten bok för dem.

Anna arbetar på en avdelning med de minsta barnen, beskriver att lässtunden ger barnet en möjlighet till att få vakna och pigga till sig i en bekväm och mysig tillvaro, innan barnet utför andra aktiviteter på förskolan.

4.1.1 Analys av lässtunderna på förskolan

Sammantaget visar resultatet på att lässtunderna på förskolan sker spontant när barnen vill lyssna till en bok. Beata, Cilla och Diana läser barnlitteratur för de större barnen när de ska vila efter maten. Cilla berättar att de yngsta barnen på avdelningen, således fyraåringarna, lyssnar på inspelad berättelse när de vilar. Anna däremot läser barnlitteratur för de barnen som vaknat efter vilan, lässtunden ger en mjuk och lugn start samt att de barn som fortfarande sover inte ska bli störda.

4.2 Lässtundernas syfte

Cilla och Diana anser båda att lässtunderna hjälper barnen att varva ner och slappna av. Samtliga pedagoger utom Anna säger liknande att det är viktigt att barnen får lyssna till berättelser som stimulerar barnens fantasi. Anna menar att deras syfte med lässtunderna är:

...Att hjälpa barnen och ge de ett bättre språk och få nya ord, å att de ska intressera sig för å vilja lära, läsa böcker...Vi tycker att de är en bra sak som främjar språkutvecklingen.

Diana säger att lässtunderna är viktiga och påpekar att böcker är fantastiska och barnen får möjlighet att fantisera genom:

Att man ska se andra världar helt enkelt, uppleva andra saker som man inte upplever själv, som man kan uppleva i litteraturen...Den ger rätt mycket den där stunden.

Samtliga pedagoger säger sig arbeta med lässtunderna i språkutvecklande syfte. Beata menar att de arbetar mycket med bilder när de berättar sagor för de barn som har ett annat modersmål än svenska.

4.2.1 Analys av lässtundernas syfte

Cilla och Diana uttrycker sig båda att lässtunderna ger barnen möjligheten att slappna av och lugna ner sig. Cilla, Diana och Beata menar att det är viktigt att barnen får utveckla sin fantasi genom att lyssna till olika berättelser. Anna däremot anser att syftet med lässtunderna är att utveckla barnets språk, samt att barnen utvecklar ett intresse för läsning och barnlitteratur. Böcker är fantastiska anser Diana då barnen får möjlighet att uppleva andra kulturer och världar genom olika berättelser, sådant som barnen kanske inte stöter på i vardagen. Samtliga informanter anser att barnens språkutveckling utvecklas när de får möjlighet att lyssna till olika berättelser under lässtunderna som sker i förskolan. Beata har många barn med ett annat modersmål än svenska därför använder hon och hennes kollegor mycket bilder när de läser, bilderna förtydligar litteraturens budskap

4.3 Samtal under lässtunderna och barnlitteraturens betydelse

Beata säger att det ofta kommer spontana frågor från barnen under tiden man läser. Efter lässtunden diskuteras ofta innehållet i boken med barnen. Diana menar att vissa böcker är mer gjorda för att diskutera, där man ska peka och på så sätt anser hon att samtalen utvecklas under lässtunden. Samtliga pedagoger tycker att barnlitteraturen har en stor betydelse för barns språkutveckling, att barn får höra berättelser, sagor och böcker. Beata talar om att det är viktigt att:

Läsa för barn, berätta för barn, både få höra en berättelse och bearbeta den och det ger så mycket stimulans.

Anna beskriver att olika samtal kan byggas vidare genom barnlitteraturen och att böcker är ett komplement till det vardagliga språket. Diana påpekar att barnen ska få lära sig språket så är det viktigt att de får höra så mycket barnlitteratur som möjligt för att barnen lär sig språket och härmar det andra säger.

4.3.1 Analys av samtal under lässtunderna och barnlitteraturens betydelse

Samtliga informanter påpekar att barnen måste få lyssna till olika berättelser, sagor och böcker för att de ska utveckla sitt språk. Beata svarar oftast på barnens frågor som uppstår under läsningen, vidare beskriver hon att bokens innehåll diskuteras efter lässtunderna. Barnens språk stimuleras när de får höra berättelser som de tillsammans bearbetar. Diana

menar att barns språkutveckling sker i samtal med andra och när de får höra berättelser, barn lär sig språket genom att härma vad andra säger. Vidare uttrycker hon sig att en del barnlitteratur är mer gjorda för att diskutera och på så sätt utvecklas lässtunderna till ett språkutvecklande samtal med barnen. Anna berättar att barnens vardagliga språk utvecklas när de får tillfälle att samtala kring den bok som läses.

4.4 Barnlitteraturen på förskolan

Cilla och arbetslaget besöker biblioteket två till tre gånger per termin, barnen får själva välja böcker eller berättelser inspelade på cd. Med tanke på det långa avståndet så får förskolan boklådor hemskickade två gånger per termin. Både Cilla, Beata och Diana får boklådor skickade från biblioteket till förskolorna, om de så önskar kan de få böcker där innehållet riktar sig mot ett tema som förskolan eller avdelningen arbetar med. Samtliga pedagoger menar att barnlitteraturen bör vara anpassad efter barnens ålder och utveckling. När Beatas avdelning går till biblioteket så får barnen välja två böcker var, sedan väljer pedagogerna resten av böckerna men ändå utifrån barngruppens intressen eller tema på avdelningen. Samtliga pedagoger påstår att valet av barnlitteratur ska väljas utifrån barngruppen, Cilla beskriver följande:

Ja det ska vara för barnen, något som de tycker är spännande och intressant...Sedan tycker de om att titta i lexikon. Vi har ju barnens lexikon de tycker de är jättespännande då de sitter själva och tittar på bilderna och samtalar och diskuterar dessa tillsammans.

Beata berättar vidare och beskriver att barnlitteraturen på hennes avdelning inte bör innehålla så mycket text och för plottriga bilder. Hon menar att detta stör då flera barn på hennes avdelning har svenska som andraspråk, varpå hon anser att tydligare och enklare utformningar av barnlitteratur underlättar då barnet lär sig ett nytt språk.

4.4.1 Analys av barnlitteraturen på förskolan

Samtliga informanter anser att barnlitteraturen bör väljas utifrån barngruppen samt vara anpassad efter barns utveckling och ålder. Diana, Beata och Cilla får boklådor från biblioteket, informanterna kan önska böcker som riktar sig mot ett speciellt område. Cillas avdelning på förskolan besöker biblioteket två till tre gånger per termin på grund av det långa avståndet och de får boklådor två gånger per termin. Cilla och Beata låter barnen välja böcker

själva på biblioteket. Cilla erbjuder barnen att välja böcker som är inspelade på cd, Beata väljer böcker utifrån barngruppens intresse eller tema på avdelningen, barnen som följer med till biblioteket får välja två böcker var. Beata väljer barnlitteratur som inte har så mycket text eller är för röriga. På Cillas avdelning finns *Barnens lexikon* tillgängligt, barnen diskuterar och samtalar ofta med varandra i barngruppen kring bilderna som är fängslande och intressanta.

4.5 Språkutvecklande miljö i förskolan

Både Diana och Cilla beskriver att de har alfabetet är synligt och uppsatt på väggen. Beata och Cilla sätter upp dokumentationen på väggen som barnen själva varit med om och gjort på olika sätt. Beata berättar att barnens alster sätts upp i deras höjd på väggen. Cilla anser att miljön blir språkutvecklande när:

Man tittar på bilder och pratar om vad vi gjorde, hur gick det och vad hände. Tecken har vi också uppe vi jobbar lite med tecken som stöd, då vi har en pedagog som är jätteduktig.

Beata hävdar att de erbjuder barnen en språkutvecklande miljö på förskolan när de har utvärdering varje vecka, pedagogerna frågar barnen vad de har gjort, det kan vara att barnen berättar om utflykten till skogen. Beata och pedagogerna på avdelningen skriver ner vad barnen berättar i text och att det placeras i deras höjd, på så sätt menar hon att barnen får inflytande i verksamheten. Anna och pedagogerna försöker erbjuda barnen en språkutvecklande miljö på förskolan genom att:

Vi har ju böckerna här nere så att de lätt kan ta böckerna själva så att även om inte vi har tid och möjlighet att sitta ner och läsa för barnen så kan de själva läsa för varandra på sitt sätt.

Vidare beskriver Diana hur hennes arbetslag erbjuder olika material så som spel och pussel med inslag av alfabetet. Därtill arbetar de mycket med olika sånger och ramsor, de uppmuntrar barnen att skriva sitt namn och de ord som barnen lärt sig får de samla i en ord låda.

4.5.1 Analys av språkutvecklande miljö i förskolan

Samtliga informanter anser att de erbjuder barnen en språkutvecklande miljö på förskolan. Cilla och Beata hävdar detta då de sätter upp det barnen dokumenterat själva på en vägg i barnens höjd. Därtill har Cilla och Diana alfabetet uppsatt på väggen synligt för barnen. Beata beskriver att hennes arbetslag arbetar med utvärderingar tillsammans med barnen, de får möjlighet att berätta om veckan som varit, samtidigt skriver pedagogerna ner det barnen säger. Den färdiga texten placeras senare i barnens höjd på avdelningen, denna metod leder till en språkutvecklande miljö där barnens inflytande blir synlig i verksamheten enligt Beata. En språkutvecklande miljö skapas framhåller Anna då böckerna på avdelningen finns tillgängliga i barnens höjd, på så sätt får barnen möjlighet att själva ta del av böckerna och läsa dessa för varandra på sitt eget vis. Diana och hennes kolleger erbjuder barnen en språkstimulerande miljö genom att sjunga och läsa ramsor, olika material finns tillgängliga såsom spel och pussel. De ord som barnen lärt sig skriva samlas i egen ord låda som finns lättillgängligt för dem att använda. Cillas arbetslag och barnen tittar ofta på den dokumentation som sitter uppe på väggen, de reflekterar och diskuterar tillsammans vad de gjort, hur de gick tillväga och vad som sedan hände. Dokumentationen synliggörs även med olika tecken som stöd.

4.6 Pedagogernas förutsättningar i arbetet med lässtunderna i språkutvecklande syfte

Cilla anser att det hade varit roligare om arbetslaget och barnen kunde gå och låna böcker själva på biblioteket, men avståndet är för långt. Beata däremot anser att deras lokaler inte har de rätta förutsättningarna för att kunna skapa ett särskilt rum med böcker tillgängliga för barnen och pedagogerna, hon önskar att:

... Vi hade haft ett sagorum som man kunde lite mer ostört använda, när man läser här är det många runtomkring som kommer och går.

Liknande beskriver Anna att hon är nöjd med hur hon och hennes kollegor arbetar med lässtunderna i språkutvecklande syfte. Hon anser inte att verksamheten behöver förändras, då de nyligen ändrat om i förskolans lokaler och skapat ett sagorum. Diana säger i intervjun att arbetet alltid går att förbättra på något sätt, samt att arbetslaget hela tiden vill förbättra verksamheten. Samtidigt så är hon nöjd med hur de arbetar just med denna barngrupp, men att allt börjar om till hösten då nya barn börjar i förskolan. Avslutningsvis beskriver Diana att hon

visst skulle kunna läsa mer, det är tiden som är ett hinder för lässtunderna, tiden räcker helt enkelt inte till.

4.6.1 Analys av pedagogernas förutsättningar i arbetet med lässtunderna i språkutvecklande syfte

Anna och Diana anser båda att de är nöjda med de förutsättningar förskolan har i arbetet med lässtunderna i språkutvecklande syfte. Beatas framhäver att hennes förskola inte har de rätta förutsättningarna för att kunna skapa en bra läsmiljö där böcker ska kunna finnas tillgängliga för alla. Lässtunderna på förskolan enligt Cilla skulle bli roligare om fanns bättre förutsättningar för barnen och pedagogerna att besöka biblioteket oftare, hon menar att avståndet är ett hinder. Beroende på barngruppens konstellation menar Diana att förutsättningarna kan te sig olika i arbetet med lässtunderna i språkutvecklande syfte. Vidare påpekar hon att det alltid finns något att förbättra när det gäller språkmiljön i verksamheten samtidigt anser hon att lässtunderna inte sker så ofta som hon skulle önska. Anna berättar att arbetslaget på avdelningen nyligen har skapat ett sagorum och de är därför nöjda med lässtunderna och språkmiljön på förskolan.

5 Diskussion

Nedanför redovisas metoddiskussionen där metoden resoneras och diskuteras, samt dess konsekvenser. Vidare följer resultatdiskussionen där resultatet av undersökningen diskuteras utifrån studiens syfte och frågeställningar. Avslutningsvis redovisas förslag kring fortsatt forskning inom området, som uppkommit under arbetet med studien.

Frågeställningar:

- Hur beskriver pedagogerna att de använder barnlitteraturen i förskolan?
- Vilken betydelse anser pedagogerna att lässtunderna har för barns språkutveckling?

5.1 Metoddiskussion

Studien genomfördes i form av kvalitativa intervjuer som var semistrukturerade, studiens syfte var att undersöka hur pedagoger arbetar med lässtunderna för att främja barns språkutveckling. Vi anser att de semistrukturerade intervjuerna lämpade sig bra till studiens syfte och frågeställningar eftersom de är djupgående och att informanterna hade möjlighet att utveckla sina svar utifrån sina åsikter. Mot bakgrund av detta hävdar Denscombe (2000) att de kvalitativa intervjuerna ger informanten möjligheten att svara mer utförligt. När vi kontaktade förskolorna för att hitta pedagoger som ville ställa upp i vår undersökning, uppstod ett problem. Närmare bestämt tackade ett flertal pedagoger nej till medverkan på grund av tidsbrist. Om fler informanter medverkat i vår studie skulle möjligtvis resultatet se annorlunda ut. När vi väl hade fått ihop fyra informanter till vår undersökning valde vi att begränsa oss till dessa fyra för att kunna bearbeta och hantera materialet på ett överskådligt sätt. Likt Trost (2010) beskriver att begränsningar av antal intervjuer bör göras, vilket leder till att materialet från intervjuerna blir lättare att överblicka. Vi anser att miljön, det vill säga där intervjuerna ägde rum inträffade i en lugn och avslappnad miljö, därför upplever vi att miljön inte påverkade resultatet av vår undersökning. Frågeställningarna menar vi var relevanta till vårt syfte med denna undersökning, däremot kunde vi så här i efterhand ställt fler följdfrågor för att få ett ännu mer utömande svar.

5.2 Resultatdiskussion

Resultatet av denna studie visar att lässtunderna på förskolan ofta uppstår spontant, det kan vara när något barn önskar få en bok läst för sig eller när pedagogerna anser att barnen ska få möjlighet att slappna av och varva ner. Tre av fyra pedagoger läser för de större barnen på förskolan när de ska vila efter maten. I inledningen har vi beskrivit att barnlitteraturen ofta finns tillgänglig för både barnen och pedagogerna. Men att det många gånger inte finns ett syfte bakom val av bok vid lässtunden med barnen och att lässtunderna ofta uppstår vid spontana tillfällen. Simonsson (2004) styrker det vi påstår att det ofta uppstår spontana lästunder på förskolan, som regel är det barnen som väljer böcker, varpå det språkutvecklandet syftet glöms bort med lässtunderna. Vi menar därför att det är betydelsefullt att pedagogerna på förskolan har kompetens att utmana barnen så att lässtunderna blir meningsfulla och lärorika för barnen i språkutvecklande syfte. Detta styrks av Vygotskijs (1999) tankar om den närmaste utvecklingszonen.

Statens offentliga utredningar (SOU 1997:108) uttrycker sig likartat att pedagogerna har en viktig roll och kanske en avgörande betydelse för hur barnen utvecklar sitt talande och skrivande språk. Vidare uttrycker sig Skolverket (2012) i språklagen, att språk och lärande följs åt, därför är det av stor betydelse att de som arbetar inom förskolan har den kompetens som behövs för att stimulera barns språkutveckling. Läroplanen för förskolan, Lpfö 98, (Skolverket, 2010) framhåller att arbetslaget ska ansvara för att barnet utmanas och stimuleras i sin språkliga och kommunikativa utveckling i en social miljö. Därtill ska förskolan ta hänsyn till att alla barn befinner sig i olika livsmiljöer med olika kulturella bakgrunder och förutsättningar.

Barns språk utvecklas enligt samtliga pedagoger när barnen får uppleva och lyssna till olika berättelser på förskolan. Mot bakgrund av detta påstår de att barnen får ett fortsatt intresse för läsning och barnlitteratur. Böcker ger så mycket påpekar en pedagog, barnen lär sig förstå sin omvärld när de får fantisera och uppleva andra kulturer genom berättelsen. Vygotskij (1999) styrker tidigare påstående och hävdar att fantasin präglar varje barns sätt att vara och utveckling, fantasin vidgar barnets erfarenheter. Pedagogerna påvisar att många barn har ett annat modersmål än svenska därför är det viktigt att läsa barnlitteratur med mycket bilder som förtydligar litteraturens budskap. Det är snarlikt vad Ekelund (2007) beskriver, att bokens innehåll och dess utseende, närmare bestämt färg, bild och utformning påverkar barns språk. En av pedagogerna uttrycker sig tydligt om att den barnlitteratur som väljs till barngruppen

behöver innehålla enkel text och tydliga bilder, då flertalet av barnen har svenska som andraspråk. Hon beskriver hur bilderna blir ett hjälpmedel att förstå det talade ordet. Vi håller med pedagogerna och vill tillägga att alla barn har olika förutsättningar och därför måste det finnas en språkutvecklande verksamhet som erbjuder de barn med ett annat modersmål än svenska att få tillgång till barnlitteratur på deras språk i den mån det går.

Både Ekelund (2007) och van Kleeck (2008) hävdar att berättelser och lässtunder kan på ett pedagogiskt sätt, bli en metod för pedagogerna att använda sig av, i syfte att utmana och utveckla barnens språk. Resultatet av vår studie visar på att samtliga av pedagogerna använder barnlitteraturen på olika sätt under lässtunderna. Detta kan bero på menar vi, att pedagogerna har olika inställningar till böcker och dess användningsområde när det handlar om barns språkutveckling.

Pedagogerna anser att barns språk stimuleras när de får höra berättelser och bearbeta dessa genom samtal, antingen under lässtunden eller efteråt. Vi anser däremot att lässtunderna måste vara betydelsefulla, intressanta, lustfyllda i en kommunikation med andra för att barns språk ska utvecklas fullt ut. Likt det Vygotskij (1999) framhåller att tänkandet och språket inte kan utvecklas utan social kommunikation.

Vår undersökning talar för att samtalet är väldigt viktigt under lässtunderna, för att barnen ska kunna få förståelse för bokens innehåll och att de ska få ta del av olika begrepp, utveckla sitt tal och skriftspråk. Vår åsikt är i likhet med det Fasts (2007) avhandling och van Kleecks (2008) forskning leder fram till, det vill säga att barnets språk utvecklas och vidgas när barnen får möjlighet att ställa frågor, diskutera och dra slutsatser när de lyssnar till olika berättelser. Mot bakgrund av detta hävdar van Kleeck att barnen måste vara utvilade för att kunna samtala kring berättelsen. Vidare menar Ekelund (2007) att barnen bör tillåtas att ställa frågor, peka, bekräfta och berätta sina egna upplevelser under eller efter lässtunden, samt att pedagogen bör engagera lyssnarna genom att använda ett lugnt rösläge och att ställa öppna frågor kring barnlitteraturen.

Pedagogerna påvisar att barnlitteraturen bör vara anpassad efter barnens ålder och utveckling i barngruppen. Det framkom i resultatet att tre av pedagogerna får boklådor skickade till sina avdelningar från biblioteket och att en av pedagogernas avdelning besöker biblioteket allt för sällan, det vill säga två till tre gånger per termin. Mot bakgrund av detta anser vi att pedagogerna inte har tillfälle att följa det som står i läroplanen för förskolan, Lpfö 98 (Skolverket, 2010). Det vill säga att barnen ska få möjlighet att besöka och ta del av det

kulturella utbud som biblioteket har att erbjuda, förskolan ska vara en social och kulturell mötesplats. Den forskning som Fast (2001) och van Kleeck (2008) bedrivit visar på och bekräftar det som vi tycker, att barnen ska få möta barnlitteratur i olika sammanhang, både i förskolan och på biblioteket. Därför är det viktigt att besöka biblioteken kontinuerligt, där en bibliotekarie kan hjälpa till med lämplig barnlitteratur, som passar barnets och gruppens intresse, språk, tema och kulturella bakgrund. Simonsson (2004) och Svensson (2011) påpekar båda att den barnlitteratur som väljs till förskolan oftast bestäms av pedagogerna, då de anser sig veta vilka böcker som kan ge barnen bra förebilder och som de kan bli kulturbärare av. Vårt resultat i denna undersökning visar på att det endast är två av pedagogerna som låter barnen välja böcker själva på biblioteket.

I vår undersökning berättar en av pedagogerna att det finns planerade lästillfällen på deras avdelning, det vill säga pedagogerna läser olika berättelser för de större barnen, medan de mindre barnen lyssnar på inspelad berättelse. Kåreland (2013) poängterar i sina forskningsresultat att barnen i förskolan inte får berättelser lästa för sig i den utsträckning de behöver, samt att det är betydligt vanligare att barnen får lyssna på en inspelad berättelse. Vi stödjer det Kåreland menar, om barnen endast får lyssna till inspelad berättelse, så utvecklas inte barnets språk i den utsträckningen som när de får tillfälle att samtala och diskutera med andra. Detta liknar Vygotskijs (1999) tankar att barn lär sig allra först språkets uppbyggnad och betydelse när de får möjlighet att kommunicera i olika sociala sammanhang.

Enligt Ekelund (2007) och Fast (2001) bör pedagogerna i arbetet med barnlitteraturen ha ett syfte med val av litteratur och vara mentalt förberedda på de frågor som barnen kan tänkas ställa under lässtunden. Vidare anser vi det författarna beskriver, att pedagogerna ska läsa den valda boken för att kunna veta om den är lämplig utifrån barngruppens intresse, ålder, och språk. Vi hävdar att barnens uppmärksamhet kan fångas innan läsningen påbörjas på det sätt Fast (2001) beskriver, närmare bestämt kan pedagogerna på ett enkelt och kortfattat sätt beskriva vad boken handlar om. Inte någon av pedagogerna i vår undersökning beskriver att de själva läst barnlitteraturen innan lässtunden.

Undersökningen visar att en pedagog inte har de rätta förutsättningarna att arbeta med lässtunderna i den utsträckningen som hon önskar, eftersom de ofta blir störda när många passerar igenom förskolans rum under dagen. Endast två av pedagogerna anser sig vara helt nöjda med hur de arbetar med barnlitteraturen i förskolan. En av de nöjda pedagogerna beskriver att hon skulle vilja läsa mer för barnen på avdelningen, om bara tiden hade funnits.

Ungefär som Simonsson (2004) hävdar kan vi konstatera att pedagogerna på förskolan önskar mer tid eller resurser för att kunna planera in en större medvetenhet bakom lässtunderna på förskolan.

Vår undersökning visar på att pedagogerna dagligen bör använda språket tillsammans med barnen och att det ska finnas en språkmiljö som är stimulerande och inbjudande för dem. Fast (2007) och Skolverket (u.å.) beskriver att barnen startar sin läsprocess redan i tidig ålder därför ska det finnas en språkstimulerande miljö på förskolan. Fast (2007) och Kåreland (2013) hävdar likt oss, att lässtunderna bör uppstå kontinuerligt för barnen på förskolorna för att de ska kunna utveckla sitt språk och sin läsförståelse tills de börjar grundskolan. Samtliga pedagoger anser att de erbjuder barnen en språkutvecklande miljö på förskolan när de hänger upp det barnen dokumenterat, det kan vara text, bild eller foto på väggen i deras höjd. En av pedagogerna anser att en språkutvecklande miljö skapas när barnen själva kan ta del av barnlitteraturen i deras höjd, för då kan barnen läsa berättelser för varandra på sitt eget sätt. En annan pedagog anser att de erbjuder barnen en språkstimulerande miljö när de sjunger och läser ramsor och att de har läs och skrivmaterial tillgängliga för barnen.

Vår åsikt är att läroplanen för förskolan brister i sina formuleringar, då varken litteratur, böcker, läsning benämns eller kopplas till språkutveckling och språkets betydelse. Närmare bestämt står det enligt oss i läroplanen Lpfö 98, (Skolverket, 2010) att förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar ordförrådet, begreppsförståelsen och ett nyanserat talspråk. Samt utvecklar sin förmåga att argumentera och kommunicera med andra, leka med ord, lyssna, berätta, reflektera, ställa frågor, uttrycka tankar och formulera sina egna uppfattningar. Likt Kåreland (2013) anser vi att detta kan skapa problem för pedagogerna, om de uppfattar barnlitteraturen och lässtunderna som mer oväsentliga delar i läroplanen för förskolan. Det kan i sin tur leda till att barns språkutveckling hämmas om pedagogerna fokuserar på läroplanens mer tydliga formuleringar.

5.3 Fortsatt forskning

Under vårt arbete med denna studie har många nya tankar väckts då vi har undersökt hur pedagoger arbetar med lässtunderna för att främja barns språkutveckling. Vi har konstaterat att förskolornas språkmiljö är olika och att det kan bero på att pedagogerna har olika kunskaper, erfarenheter och intressen för barnlitteratur. Därför anser vi att vidare forskning

skulle kunna vara att undersöka hur pedagogerna ansvarar för sin egen kompetensutveckling i arbetet med att utveckla barns språk. Därtill kan det vara intressant att undersöka hur väl insatta pedagogerna är i lagar och förordningar och läroplanen för förskolan, vad den beskriver om barns språkutveckling. Ett annat förslag på vidare forskning kan vara att undersöka varför barns läs- och skrivutveckling har blivit allt sämre i Sveriges skolor. Kan detta bero på att förskolan inte har något syfte med lässtunderna?

6 Sammanfattning

Syftet med denna studie var att undersöka hur ett urval pedagoger på ett begränsat antal förskolor arbetar med lässtunderna för att främja barns språkutveckling. Vi ville ta reda på i vår undersökande studie om det finns ett syfte bakom val av bok vid lässtunden med barnen då lässtunderna oftast uppstår vid spontana tillfällen. Mot bakgrund av detta kom vi fram till vår problemformulering: Hur beskriver pedagogerna att de använder barnlitteraturen i förskolan? Vilken betydelse anser pedagogerna att lässtunderna har för barns språkutveckling? Vår undersökning utgår från Lev Vygotskijs sociokulturella teori, att barns tankar och språk utvecklas först i en social relation med andra individer.

I litteraturdelen så framkommer det att pedagogen har en viktig roll i arbetet med barnlitteraturen under lässtunderna för att barns språk ska utvecklas. Författarna anser i litteraturdelen att pedagogerna bör ha ett syfte med valet av litteratur då frågor från barnen kring innehållet kan ställas i samband med lässtunderna. Vidare påpekar de att verksamheten dagligen bör erbjuda barnen en språkutvecklande miljö i ett socialt samspel med andra.

För att få svar på våra frågeställningar valde vi att använda oss av kvalitativa intervjuer som var semistrukturerade, dessa lyssnades av och skrevs ner för att slutligen sammanställas. Resultatet av intervjuerna visar på att samtliga pedagoger menar att barns språk utvecklas när barnen får uppleva och lyssna till olika berättelser på förskolan. Flertalet av pedagogerna hävdar att barns språk stimuleras när de får höra och bearbeta berättelser genom samtal, antingen under lässtunden eller efteråt.

Resultatet visar på att samtliga av pedagogerna använder barnlitteraturen på olika sätt under lässtunderna. Oftast sker lässtunderna när barnen ska vila efter maten. Utifrån litteraturen bör pedagogerna i arbetet med barnlitteraturen ha ett syfte med val av litteratur och vara mentalt förberedda på de frågor som barnen kan tänkas ställa under lässtunden. Vårt resultat visar att pedagogerna har en språkutvecklande miljö i förskolan och att de är nöjda med deras arbetsätt. Pedagogerna önskar läsa mer för barnen om det hade funnits mer tid, närmare till biblioteket och om lokalerna var bättre utformade. Slutligen påtalar vi i denna undersökning att det är särskilt viktigt att pedagogerna arrangerar lässtunder för barnen kontinuerligt och att det erbjuds en optimal språkmiljö på förskolan för att utveckla barns språk. Det är inte alldeles självklart att alla barn har någon vuxen som läser för dem.

Referenser

Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Ekelund, G. (2007). *Om barn och böcker: samtal kring berättelser*. Stockholm: Sveriges utbildningsradio (UR).

Fast, C. (2001). *Berätta: inspiration och teknik*. (1. uppl.) Stockholm: Natur och kultur.

Fast, C. (2007). *Sju barn lär sig läsa och skriva: familjeliv och populärkultur i möte med förskola och skola*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet, 2007. Uppsala.

Kleeck, A. V. (2008). Providing preschool foundations for later reading comprehension: The importance of and ideas for targeting inferencing in storybook-sharing interventions. *Psychology in the Schools*, vol. 45 (7), 627–643. doi: 10.1002/pits.20314

Kåreland, L. (2013). *Barnboken i samhället*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Simonsson, M. (2004). *Bilderboken i förskolan: en utgångspunkt för samspel*. (1. uppl.) Diss. Linköping: Univ., 2004. Linköping.

Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. ([Ny, rev. utg.]). Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2012). *Allmänna råd med kommentarer för pedagogisk omsorg*. Stockholm: Fritzes (hämtad 2013-04-10) Från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2879>

Skolverket (u.å.). *Hur kan förskolan bidra till barns språkutveckling?* hämtad 11 april, 2013 från Skolverket, <http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/tema/hur-kan-forskolan-bidra-till-barns-sprakutveckling-1.157367>

SOU 1997:108 *När barn/inte/ lär sig läsa och skriva, kap. 4* Stockholm: Fritzes offentliga publikationer. (hämtad 2013-04-11) Från <http://www.regeringen.se/content/1/c6/02/21/16/6d2b1bc8.pdf>

Språkrådet (2008). *Svenska skrivregler*. (3., [utök.] utg.) Stockholm: Liber.

Svenska akademien (2006). *Svenska akademiens ordlista över svenska språket*. (13. uppl.) Stockholm: Svenska akademien.

Svensson, A. (2009). *Barnet, språket och miljön: från ord till mening*. (2., omarb. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Svensson, A. (2011). *Språkstimulerande miljöer i förskolan: en utvärdering av Att läsa och berätta - gör förskolan rolig och lärorik: ett projekt under åren 2008-2010*. Jönköping: Länsbibliotek Jönköping.

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Vetenkapsrådet (u.å.). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* (hämtad 2013-05-08) Från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Vygotskij, L.S. (1999). *Tänkande och språk*. Göteborg: Daidalos.

Bilaga 1.

Information inför intervju av pedagog.

Vi är två studenter från Lärarutbildningen på Högskolan i Kristianstad som skriver vårt examensarbete. Vi önskar att få intervjua en pedagog i er verksamhet. Intervjun kommer att ta max 1 timme. Båda studenterna kommer medverka vid intervjun, vi kommer att spela in samtalet för att inte missa något av betydelse. En student leder intervjun, den andra kommer föra antecknar.

Vårt syfte med denna studie är att undersöka hur pedagogerna på förskolan arbetar med barnlitteratur i verksamheten.

Vi utgår från de forskningsetiska principerna:

- Det är frivilligt att delta
- Man har rätt att avbryta intervjun
- Deltagandet är anonymt
- Materialet kommer endast att användas i forskningsändamål.

Vänliga hälsningar Camilla Gustafsson & Carolin Pedersen

Bilaga 2.

Intervjufrågor

Frågor ställda till pedagogen

- Ålder och kön?
- Vad har du för utbildning inom pedagogik? Vilket år tog du examen?
- Hur länge har du varit verksam inom detta yrke?

Huvudsakliga frågorna

1. Berätta om hur du arbetar med lästunderna?
2. Vad har ni för syfte vid lästunderna

Kan du beskriva:

- När?
  - Var?
  - Hur?
3. Beskriv hur ni arbetar med lästunderna i språkutvecklande syfte?
  4. Hur ser ni på arbetet med barnlitteratur och språk?
  5. Anser du att det finns fördelar att vinna för barnet vid lässtunder?
  6. Vilken betydelse har barnlitteraturen för dig?
  7. Den barnlitteratur som ni har på er förskola, beskriv hur den är vald.
    - Beskriv hur tänker ni kring valet av barnlitteratur?
  8. Beskriv hur ni tillsammans med barnen samtalar kring barnlitteratur.
  9. Hur anser du att läsmiljön bör utformas för att gynna språkutvecklingen?
    - Ge konkreta exempel på vad du tycker man bör man tänka på?
  10. Berätta hur du skulle vilja att lästunderna skulle vara och se ut?
    - Vad skulle då behöva ändras hos er för att det skulle bli verklighet?